

VÍKEND V ČECHÁCH

in.ihned.cz/cr

Martin Slováček vyřezává betlémy z lipového dřeva.

Máte rád Vánoce? zajímá mě. „Vánoce u nás byly vždycky svátkem celé rodiny. Těšili jsme se na ně celý rok. Netušil jsem ovšem, že když budu dělat vánoční výstavy, tak odbourám rodinné Vánoce. Jsme tady s manželkou od 15. listopadu do 15. ledna – včetně Štědrého dne – od rána do večera. To koukání na Pyšnou princeznu u nás už neexistuje, ale koledy si po štědrovečerní večeři zazpíváme,“ svěříje se Blahoslav Lukavec.

Jak se shání exponáty? „Každá výstava potřebuje námět a témata nelze vyčerpat do konce života: Vánoce skleněné, Vánoce ve mlýně, v kovárně... Poté zkontaktujeme těch asi 850 lidí, se kterými léta spolupracujeme, a může se začít připravovat,“ říká pan Lukavec.

Exponát musí mít zejména vánoční symboliku a musí vycházet z lidových tradic. Najdeme tady betlémy skutečných mistrů, ale i méně dokonalé dílko malého dítěte, kde je vidět úsilí. Je v tom i naděje, že tak najde svého životního koníčka. Třeba pětadvacetiletý Filip s Downovým syndromem do betlému vložil spoustu energie a ukazuje ho svým kamarádům.

„Betlém by měl být i návodný, aby si ho maminky s dětmi mohly zkusit doma vytvořit. Vydáváme k výstavě vystřihovací betlémy i cedéčko s koledami. Chceme nejen ukázat, ale i vytvořit atmosféru, kde si lze zazpívat a být při tom. Zkrátka aby sem lidé přišli rádi. Vloni bylo třeba oblíbené písковиště, kolem kterého se muselo vždy zamestnat. Když přijde maminka s dětmi a řekne, že ji sem vodila jako malou holku její máma, nebo vběhne dítě se zářícíma očima, je to ta nejlepší odměna,“ dodává Lukavec.

O zážitky není nouze

Česko je betlémařskou velmocí a je úžasné, s jakými lidmi se setkáme. Betlémaři totiž nebydlí v normálních domech, nýbrž v chaloupkách či roubenicích. Pan Jiří Lain žije v hrázděném domku v Abertamech na Karlověvarsku. Rázem si uvnitř připadáte jako v jiném světě. Půl století starý splachovací záchod je na schodech, dřevěná podlaha, starý stůl, dávná dlažba, pec, prostě atmosféra dávné řezbářské dílny.

Zpočátku byl mistr odměřený. „Nic nemám,“ odeskl. Po velkém přemlouvání vysypal halabala na stůl z pytle figurky. Když je sestavil, objevil se betlém se shakespeareovskými postavami z anglické literatury na pozadí dávného Londýna, který udělal své manželce k Vánocům. Smutně jsem pozoroval, jak ho zase ukládá. Pak svolil, že by udělal i něco ze staré Prahy.

Večer zvoní telefon. Pan Lain. „Co jsem u vás zapomněl?“ ptám se. „Nic, ale manželka vám zítra večer do Prahy přiveze ‚svůj‘ betlém.“ Nazítří mi ho v dešti předala v pytlí v Dejvicích, jen tak z ruky do ruky...

Jak dopadl Lainův „pražský“ betlém s postavkami Magdaleny Dobromily Rettigové i Boženy Němcové, se lze přesvědčit na Vánoční výstavě v Betlémské kapli i letos.

Záleží na televizi

„Nejraději mám lípu,“ říká bezmála sedmdesátiletý Martin Slováček, emeritní stavbyvedoucí, který se v důchodu (když není nic v televizi, jak dodává) věnuje vyřezávání betlémů. Jeho masivní postavičky v Betlémské kapli nepřehlédnete. Dává přednost lípě před topolem, přestože její kvalitu ovlivní, zda rostla u potoka, či třeba ve stráni.

„Jako kluk jsem si domů donesl ovečku a pak už jsem zkoušel figurky udělat sám. První byla příšerná, ještě ji mám schovanou. Ale ta hravost mě chytla. Kolik je to hodin práce? To nikdo nespočítá,“ vysvětluje pan Slováček.

Figurku dokončí moření, které je vždy autorovým tajemstvím. Budete-li si však jeho betlém prohlížet na Vánoční výstavě, asi vás napadne, že by byla škoda, kdyby televize zkvalitnila program.

Na Vysočtě: Stále se něco děje

V podhůří Krkonoš byly zimy dlouhé, sněhu i dřeva dostatek a lidé hloubaví. Pohyblivý betlém je pro tvůrce výzvou. Jak to zařídit, aby se postavičky hýbaly? Sloužila k tomu hodinová závaží, v Pasekách nad Jizerou betlém poháněly lopatky větrného mlýna. Tvůrce ho stavěl mnoho let a stále bylo co vylepšovat.

Betlém bývá scénou na mnoha čtverečních metrech. Svatou rodinu doplňují andělé, pohupující Ježíškem v kolébce, a Tři králové. K nim často na pohyblivých pásech spěchají darovníci. Opodál pochodují vojáci, havíři kutají ve sloji a kočí na kozlíku zvládá dva bělouše. Na kopci se modlí mniši a rozhoupávají zvonek, sekáči kosí louku, selka shrabuje, před ní se trkají berani. Pekař míchá těsto, paní drhne prádlo, kovář buší do železa.

Nezřídka si řezbáři pro inspiraci vyrazili ke „konkurenci“. To, co však nikdo neprozradil, byl způsob oživení – mechanismus. Dnes už jsou ovšem betlémy předělány na elektřinu.

Když přišel advent, vyhradilo se betlému místo ve světnici. Betlém si ji přivlastnil – nesmělo se tam moc pohybovat, aby se nepřetránilo a mechanika nedoznala úhony. Lidé byli skromní, a tak se uskrovnili ještě víc. ➔

